

SLUŽBENE NOVINE

FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Godina VIII - broj 37

Srijeda, 15. augusta/kolovoza 2001. godine

SARAJEVO

Na temelju članka IV.B.7.a) (IV) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, donosim

UKAZ

O PROGLAŠENJU ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Prolašava se Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, koji je donio Parlament Federacije BiH na sjednici Zastupničkog doma od 18. 7. 2001. godine i na sjednici Doma naroda od 30. 7. 2001. godine.

ZAKON

O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

I - TEMELJNE ODREDBE

Članak 1.

Ovim zakonom propisuju se temeljna načela, način organiziranja i provođenja zaštite te pretpostavke za primjenu mjera i postupanje prema osobama s duševnim smetnjama.

Članak 2.

Zaštita i unaprjeđivanje zdravlja osoba s duševnim smetnjama ostvaruje se:

- omogućavanjem odgovarajuće dijagnostičke obrade i liječenja osoba s duševnim smetnjama;
- znanstvenim istraživanjima na području zaštite i unaprjeđivanja zdravlja osoba s duševnim smetnjama i njihovom zaštitom od liječničkih ili znanstvenih istraživanja bez njihova pristanka ili pristanka njihovih zastupnika;
- uključivanjem osoba s duševnim smetnjama u obrazovne programe koji se provode u ustanovi za mentalno zdravlje ili nekoj drugoj ustanovi u kojoj su one smještene;

4. oporavak osoba s duševnim smetnjama njihovim uključivanjem u obiteljsku, radnu i društvenu sredinu;
5. izobrazbom osoba koje se bave zaštitom osoba s duševnim smetnjama i unaprjeđivanjem njihova zdravlja.

Članak 3.

Izrazi uporabljeni u ovom zakonu, imaju sljedeća značenja:

1. Osoba s duševnim smetnjama je duševno bolesna osoba, osoba s duševnim poremećajem, nedovoljno duševno razvijena osoba, ovisnik o alkoholu ili drogama ili osoba s drugim duševnim smetnjama.
2. Osoba s težim duševnim smetnjama je osoba s takvim duševnim smetnjama koja nije u mogućnosti shvatiti značenje svojega postupanja ili ne može vladati svojom voljom ili su te mogućnosti smanjene u tolikoj mjeri da je neophodna zdravstvena pomoć.
3. Ustanova za mentalno zdravlje je zdravstvena ustanova koja obavlja specijalističko-konzulativnu i bolničku zdravstvenu zaštitu iz područja psihijatrije, a ustrojena je sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/97 - (u daljnjem tekstu: zdravstvena ustanova).
4. Psihijatar je doktor medicine specijalist iz područja psihijatrije ili neuropsihijatrije.
5. Dijete je osoba mlađa od 14 godina života.
6. Malodobna osoba je osoba starija od 14 godina života koja nije navršila 18 godina života i koja nije stekla poslovnu sposobnost.
7. Liječnički postupak je određen oblik liječenja, dijagnostički postupak, prijem i smještaj u zdravstvenu ustanovu radi dijagnostičke obrade i liječenja, uključivanje u obrazovne programe koji se provode u zdravstvenoj ustanovi, izvođenje istraživanja na području zaštite i unaprjeđivanja zdravlja osoba s duševnim smetnjama.
8. Prijem u zdravstvenu ustanovu je postupak od dolaska ili dovođenja osobe u tu ustanovu radi pregleda ili liječenja do donošenja odluke o njezinom dobrovoljnom smještaju ili prisilnom zadržavanju u zdravstvenoj ustanovi.
9. Pristanak je slobodno dana suglasnost osobe s duševnim smetnjama za provođenje određenog liječničkog postupka, koja se zasniva na odgovarajućem poznavanju svrhe, prirode, posljedica, koristi i opasnosti tog liječničkog postupka i drugih mogućnosti liječenja.
10. Dobrovoljni smještaj je smještaj osobe s duševnim smetnjama u zdravstvenoj ustanovi uz njezin pristanak.
11. Prisilno zadržavanje je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu od trenutka donošenja odluke psihijatra o zadržavanju te osobe bez njezina pristanka do odluke suda o prisilnom smještaju bez obzira da li se radi o osobi koja je tek došla ili dovedena u zdravstvenu ustanovu ili osobi koja se već nalazi na liječenju u zdravstvenoj ustanovi pa je opozvala pristanak

za dobrovoljni smještaj.

12. Prisilni smještaj je smještaj osobe s težim duševnim smetnjama u zdravstvenoj ustanovi bez njezina pristanka, a djeteta, malodobne osobe ili osobe lišene poslovne sposobnosti s težim duševnim smetnjama bez pristanka njezinog zakonskog zastupnika uz uvjete i po postupku iz glave V ovog zakona.

II - TEMELJNA NAČELA

Članak 4.

Svaka osoba s duševnim smetnjama ima pravo na zaštitu i unaprjeđivanje svoga zdravlja.

Osoba s duševnim smetnjama ima pravo na jednake uvjete liječenja kao i svaka druga osoba kojoj se pruža zdravstvena zaštita.

Slobode i prava osobe s duševnim smetnjama mogu se ograničiti samo zakonom ako je to nužno radi zaštite zdravlja ili sigurnosti te ili drugih osoba.

Članak 5.

Dostojanstvo osoba s duševnim smetnjama mora se štiti i poštivati u svim okolnostima.

Osobe s duševnim smetnjama imaju pravo na zaštitu od bilo kakvog oblika zlostavljanja te ponižavajućeg postupanja.

Osobe s duševnim smetnjama ne smiju biti dovedene u neravnopravan položaj zbog svoje duševne smetnje. Posebne mjere koje se poduzimaju da bi se zaštitila prava ili osiguralo unaprjeđivanje zdravlja osoba s duševnim smetnjama ne smatraju se oblikom nejednakog postupanja.

Članak 6.

Liječenje osoba s duševnim smetnjama organizirati će se tako da se u najmanjoj mogućoj mjeri ograničava njihova sloboda i prava te prouzrokuju fizičke i psihičke neugodnosti, vrijeđa njihova osobnost i ljudsko dostojanstvo.

Članak 7.

Psihijatri i drugi zdravstveni djelatnici dužni su dobrovoljnom prihvatanju suradnje u liječenju i uvažavanju želja i potreba osobe s duševnim smetnjama dati prednost pred prisilnim mjerama.

Članak 8.

Osoba s duševnim smetnjama koja može razumjeti prirodu, posljedice i opasnost predloženog liječničkog postupka i koja na osnovi toga može donijeti odluku i izraziti svoju volju može se pregledati ili podvrgnuti liječničkom postupku samo uz njezin pisani pristanak.

Sposobnost osobe dati pristanak utvrđuje doktor medicine ili psihijatar u vrijeme kada ta osoba donosi odluku i u tu svrhu izdaje pisanu potvrdu. Ova se potvrda prilaže u liječničku dokumentaciju. Osoba iz stavka 1. ovoga članka može zahtijevati da postupku davanja pristanka bude nazočna osoba od njezinog povjerenja.

Osoba s duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, bilo zbog toga što u određenom trenutku ne može razumjeti prirodu, posljedice ili opasnost predloženog liječničkog postupka ili zbog toga što u tom trenutku ne može donijeti odluku ili izraziti svoju slobodnu volju, može se podvrgnuti samo onom liječničkom postupku koji je u njezinom najboljem interesu.

Dijete ili malodobna osoba s duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak može se podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku samo uz pristanak njegovog zakonskog zastupnika. Mišljenje malodobnika se pri tome treba uzimati u obzir sukladno njegovoj dobi i stupnju zrelosti.

Punoljetna osoba s duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak može se podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku samo uz pristanak njezinog zakonskog zastupnika, a ako ga nema onda uz suglasnost povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi.

Kada pristanak daju osobe iz st. 4. i 5. ovoga članka, psihijatar im je dužan pod istim uvjetima dati obavijesti koje je dužan dati osobi s duševnim smetnjama kada ova daje pristanak.

Pristanak iz st. 1., 4. i 5. ovoga članka može se povući u bilo kojem trenutku. Osobi koja povlači pristanak moraju se objasniti posljedice prestanka primjenjivanja određenog liječničkog postupka.

Odricanje osobe s duševnim smetnjama od prava na davanje pristanka ne proizvodi pravne učinke.

Članak 9.

Traženje pristanka iz članka 8. st. 1., 4. i 5. nije obvezno ako bi zbog njegovog pribavljanja bio neposredno ugrožen život osobe s duševnim smetnjama ili bi prijetila ozbiljna i neposredna opasnost od teškog narušenja njenog zdravlja. Liječnički postupak može se primjenjivati bez pristanka samo dok traje navedena opasnost.

Šef odjela zdravstvene ustanove ili psihijatar kojeg je šef odjela za to ovlastio treba odlučiti o nužnosti i žurnosti određenog liječničkog postupka. O tom postupku treba se bez odlaganja obavijestiti zakonskog zastupnika osobe s duševnim smetnjama ako ga ova ima.

Osoba s teškim duševnim smetnjama koja je prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu može se i bez njezinog pristanka podvrgnuti pregledu ili drugom liječničkom postupku koji služi liječenju duševnih smetnji zbog kojih je prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu samo ako bi bez provođenja tog postupka nastupilo teško oštećenje zdravlja te osobe.

Ako se liječnički postupak provodi bez pristanka osobe s duševnim smetnjama sukladno st. 4. i 5. članka 8. i st. 2. i 3. ovoga članka treba u mjeri, u kojoj je to moguće, objasniti toj osobi moguće postupke njezinog liječenja i uključiti tu osobu u planiranje njezinog liječenja.

Članak 10.

O svakom prisilnom smještaju punoljetnih osoba s duševnim smetnjama bez njihova pristanka, odnosno djece i malodobnih osoba s duševnim smetnjama i osoba lišenih poslovne sposobnosti bez pristanka njihovih zakonskih zastupnika odlučuje sud.

Postupci po odredbama ovog zakona su žurni.

Zdravstvena ustanova mora obavijestiti povjerenstvo za zaštitu osoba s duševnim smetnjama o svakom slučaju oduzimanja slobode iz stavka 1. ovog članka.

III - PRAVA I DUŽNOSTI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA I OSOBA KOJE PROVODE NJIHOVU ZAŠTITU I LIJEČENJE

Članak 11.

Svaka osoba s duševnim smetnjama dobrovoljno ili prisilno smještena u zdravstvenu ustanovu ima pravo:

1. biti upoznata u vrijeme prijema, a kasnije na svoj izričit zahtjev s njezinim pravima i obvezama, te poučena o tome kako može svoja prava ostvariti;
2. biti upoznata s razlozima i ciljevima njezinog smještaja te sa svrhom, prirodom, posljedicama, korisnosti i opasnostima provedbe predloženog oblika liječenja kako i korisnosti i opasnostima provedbe drugih mogućnosti liječenja;
3. djelatno sudjelovati u planiranju i provođenju svojeg liječenja, oporavka i resocijalizacije;
4. obrazovati se prema odgovarajućem općem nastavnom planu i programu ili posebnom nastavnom planu i programu za osobe zaostale u razvoju i posebnom nastavnom planu i programu za osobe s duševnim smetnjama;
5. na novčanu naknadu za rad u radno-terapijskim poslovima od kojih ustanova u kojoj se nalaze na liječenju ostvaruje prihod;
6. podnositi pritužbe izravno ravnatelju zdravstvene ustanove ili šefu odjela glede oblika liječenja, dijagnosticanja, otpusta iz ustanove i povrede njezinih prava i sloboda;
7. postavljati zahtjeve i izjavljivati bez nadzora i ograničenja prigovore, žalbe i druge pravne lijekove nadležnim sudovima odnosno tijelima uprave;
8. savjetovati se o svom trošku nasamo s liječnikom ili odvjetnikom po svom izboru;
9. družiti se s drugim osobama u zdravstvenoj ustanovi i primati posjete;
10. o svom trošku slati i primati bez nadzora i ograničenja poštu, pakete i tiskovine te telefonirati;
11. posjedovati predmete za osobnu uporabu;
12. sudjelovati po svom izboru u vjerskim aktivnostima u okviru mogućnosti zdravstvene ustanove.

Obavijesti iz toč. 1. i 2. stavka 1. ovoga članka unose se u liječničku dokumentaciju osobe s duševnim smetnjama.

Prava iz stavka 1. toč. 1., 2., 3., 5., 6. i 7. ovoga članka mogu u ime osobe s duševnim smetnjama ostvarivati članovi obitelji ili druge osobe koje djeluju u njezinom interesu.

Prava iz stavka 1. toč. 9., 10. i 11. ovoga članka mogu se ograničiti kada postoji osnovana sumnja

da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju kaznenog djela ili kada to zahtijeva zdravstveno stanje osobe. Prednji podaci se unose u liječničku dokumentaciju.

Članak 12.

Kada je liječenje osobe s duševnim smetnjama prijeko potrebno u zdravstvenoj ustanovi, ono će se omogućiti i provesti u odgovarajućoj ustanovi koja se nalazi u mjestu njezina prebivališta, ako nema prebivališta onda u mjestu njezina boravišta, a ako ni njega nema onda u mjestu gdje je osoba zatečena, a ako u tom mjestu nema zdravstvene ustanove u zdravstvenoj ustanovi koja je najbliža mjestu njezina prebivališta, boravišta ili mjesta gdje je osoba zatečena.

Uz pisani pristanak osobe s duševnim smetnjama odnosno zakonskog zastupnika osobe lišene poslovne sposobnosti, djeteta ili malodobne osobe s duševnim smetnjama dan sukladno članku 8. st. 1., 4. i 5. ovoga zakona ili na pisani zahtjev osoba ovlaštenih dati pristanak, liječenje se može provesti u zdravstvenoj ustanovi koja ne odgovara uvjetima iz stavka 1. ovoga članka.

Psihijatrijsko liječenje djece i malodobnih osoba provodi se na odjelu zdravstvenih ustanova namijenjenih liječenju djece i mladeži koji su odvojeni od odjela za punoljetne bolesnike.

Članak 13.

Nedovoljno duševno razvijena osoba koja ne raspolaže psihičkim mogućnostima za uključivanje u liječenje u zdravstvenoj ustanovi kao i svaka druga osoba s duševnim smetnjama, liječit će se u ustanovama ili odjelima koji su prilagođeni posebnim potrebama tih osoba.

Članak 14.

Psihijatrijsko liječenje djece s poremećajima u ponašanju, tjelesno ili mentalno oštećene djece, psihički bolesne djece te tjelesno ili mentalno oštećene ili bolesne osobe organizira i provodi nadležna zdravstvena ustanova.

Prisilni smještaj osoba iz stavka 1. ovoga članka provodi se po odredbama ovoga zakona.

Članak 15.

Elektrokonvulzivno ili hormonalno liječenje može se primijeniti samo pod sljedećim pretpostavkama:

- a) na temelju pisanog pristanka osobe s duševnim smetnjama ili ako ga ona nije sposobna dati, na temelju pisanog pristanka osoba iz članka 8. st. 4. i 5. ovoga zakona;
- b) uz pozitivno mišljenje drugog psihijatra o potrebi i posljedicama primjene takvog liječničkog postupka;
- c) ako su prethodno iscrpljene sve ostale metode liječenja;
- d) ako je primjena navedenih metoda nužna za liječenje osobe s duševnim smetnjama, i
- e) ako se ne očekuje da bi primjena navedenih metoda mogla imati negativne popratne posljedice.

Prema osobi s težim duševnim smetnjama koja je prisilno zadržana ili prisilno smještena u zdravstvenoj ustanovi može se primijeniti elektrokonvulzivno liječenje i bez pristanka te osobe ili osoba navedenih u članku 8. st. 4. i 5. ovoga zakona samo uz odobrenje povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi i uz poštivanje ostalih pretpostavki navedenih u stavku 1. ovoga članka.

Primjena liječenja iz st. 1. i 2. ovoga članka mora se uvijek upisati u liječničku dokumentaciju zajedno s pisanim pristankom navedenih osoba i mišljenjem drugog liječnika.

Primjena psihokirurgije i kastracije nije dopuštena.

Članak 16.

Biomedicinska istraživanja nad osobama s duševnim smetnjama mogu se poduzeti samo:

- a) ako nema druge odgovarajuće mogućnosti istraživanja nad ljudima;
- b) ako opasnost od istraživanja za osobu s duševnim smetnjama nije nesrazmjerna koristi od istraživanja;
- c) ako je istraživački projekt odobrilo Federalno ministarstvo zdravstva nakon nezavisnog preispitivanja znanstvenog značaja, važnosti cilja i etičnosti samog istraživanja;
- d) ako su osobe koje sudjeluju u istraživanju obaviještene o svojim pravima i pravnoj zaštiti koju uživaju, i
- e) ako su osobe koje sudjeluju u istraživanju dale svoj pisani pristanak koji mogu povući u svakom trenutku.

Biomedicinska istraživanja nad osobom s duševnim smetnjama koja nije u stanju dati svoj pristanak može se poduzeti samo ukoliko su uz pretpostavke iz stavka 1. toč. a) - d) ovoga članka ispunjene još i ove dodatne pretpostavke:

- a) ako se očekuje da će rezultati istraživanja biti od stvarne i izravne koristi za zdravlje te osobe;
- b) ako istraživanje nad osobama koje su u stanju dati pristanak ne bi polučilo jednako dobre rezultate;
- c) ako su osobe navedene u članku 8. st. 4. i 5. ovoga zakona dale svoj pisani pristanak, i
- d) ako se osoba nad kojom se istraživanje provodi nije izričito protivila tom ili takvom istraživanju.

Biomedicinsko istraživanje za koje se ne očekuje da će biti od stvarne i izravne koristi za zdravlje osobe koja nije sposobna dati pristanak, može se provesti i kada su ispunjene pretpostavke iz st. 1. i 2. ovoga članka samo:

- a) ako istraživanje ima za cilj doprinijeti, kroz povećanje znanstvenog razumijevanja određene bolesti ili stanja, stvaranju koristi za samu osobu koja sudjeluje u istraživanju ili osobe iste dobi ili s istom bolesti ili poremećajem, te
- b) ako istraživanje predstavlja najmanju moguću opasnost i opterećenje za tu osobu.

Biomedicinska istraživanja nad djecom i malodobnim osobama mogu se poduzeti pod pretpostavkama iz st. 2. i 3. ovoga članka samo uz odobrenje povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama pri zdravstvenoj ustanovi.

Članak 17.

Osobe koje obavljaju djelatnosti zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama dužne su čuvati kao profesionalnu tajnu sve što saznaju ili primijete tijekom obavljanja tih djelatnosti.

Osobe navedene u stavku 1. ovoga članka mogu otkriti ono što su saznale ili primijetile glede duševno oboljelih osoba tijekom obavljanja svoje djelatnosti, samo uz pristanak tih osoba ili njihovog zakonskog zastupnika.

Osobe iz stavka 1. ovog članka mogu i bez pristanka osobe s duševnim smetnjama otkriti ono što saznaju tijekom liječenja i zaštite te osobe:

- a) drugom psihijatru ili doktoru medicine ako je to nužno za pružanje liječničke pomoći toj osobi,
- b) službenim osobama u centrima za socijalnu skrb i drugim tijelima uprave kada je to nužno da bi one mogle postupati u svezi osobe s duševnim smetnjama na temelju i u okviru svojih ovlasti, i to samo onda kada osobe s duševnim smetnjama nisu sposobne dati svoj pristanak, a osobe iz stavka 1. ovoga članka nemaju osnove vjerovati da bi se osoba s duševnim smetnjama protivila otkrivanju takvih podataka,
- c) ako je to nužno učiniti u općem interesu ili interesu druge osobe koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne.

Otkrit će se samo oni podaci koji su nužni za ostvarivanje svrha navedenih u stavku 3. ovoga članka i ti podaci ne smiju se koristiti u druge svrhe osim onih za koje su dani.

Općim interesom ili interesom koji je pretežniji od interesa čuvanja tajne u smislu stavka 3. ovoga članka smatra se:

- a) otkrivanje saznanja da osoba s duševnim smetnjama priprema počinjene kaznenog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora od pet godina ili teža kazna,
- b) otkrivanje ili suđenje za najteža kaznena djela ako bi ono bilo znatno usporeno ili onemogućeno bez otkrivanja inače zaštićenih podataka,
- c) zaštita javnog zdravlja i sigurnosti,
- d) sprječavanje izlaganja druge osobe neposrednoj i ozbiljnoj opasnosti za njezin život ili zdravlje.

Psihijatar i doktor medicine iz stavka 1. ovoga članka dužni su čuvati kao profesionalnu tajnu, a službene osobe iz stavka 3. ovoga članka kao službenu tajnu, sve što se odnosi na osobu s duševnim smetnjama.

Klinički i drugi materijali koji se koriste u predavanjima ili znanstvenim tiskovinama moraju prikriti identitet osoba s duševnim smetnjama o kojima govore.

Članak 18.

Liječnička dokumentacija o liječenju osobe s duševnim smetnjama dostupna je isključivo sudu za potrebe postupka koji je u tijeku.

Liječnička dokumentacija sadržava samo one podatke koji su prijeko potrebni za ostvarenje svrhe zbog koje se zahtijeva njezina dostava.

Izjave osobe s duševnim smetnjama sadržane u liječničkoj dokumentaciji koje se odnose na počinjenje nekog kaznenog djela ne mogu se koristiti kao dokaz u sudskom postupku.

Podaci iz liječničke dokumentacije koji su potrebni za ostvarenje zdravstvene, socijalne, obiteljskoppravne ili mirovinske zaštite mogu se dati za službene svrhe na zahtjev tijela nadležnih za tu zaštitu samo uz suglasnost osoba s duševnim smetnjama, a ako one nisu sposobne dati suglasnost onda samo ukoliko se osnovano vjeruje da se osoba s duševnim smetnjama ne bi protivila davanju navedenih podataka.

Članak 19.

Svaki liječnički postupak mora se upisati u liječničku dokumentaciju s naznakom je li bio poduzet sa ili bez pristanka osobe.

Članak 20.

Psihijatar može odobriti razgovor osobe s duševnim smetnjama smještene u zdravstvenu ustanovu s ovlaštenim osobama Federalnog odnosno kantonalnog ministarstva unutarnjih poslova (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo unutarnjih poslova), istražnim sudcem i stručnim djelatnicima centra za socijalnu skrb samo ako to dopušta zdravstveno stanje osobe s duševnim smetnjama.

Psihijatar neće odobriti razgovor s ovlaštenim osobama iz stavka 1. ovoga članka s osobom koja nije sposobna razumjeti stanje u kojem se nalazi, niti posljedice takvog razgovora.

Odluku iz st. 1. i 2. ovoga članka psihijatar je obavezan unijeti u liječničku dokumentaciju.

IV - DOBROVOLJNI SMJEŠTAJ OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA U ZDRAVSTVENU USTANOVU

Članak 21.

Osoba s duševnim smetnjama koja je sposobna razumjeti svrhu i posljedice smještaja u zdravstvenu ustanovu i koja je na osnovi toga sposobna donijeti slobodnu odluku može se uz njezin pisani pristanak odnosno zahtjev, a na temelju uputnice o potrebi smještaja, smjestiti u zdravstvenu ustanovu.

U postupku izdavanja uputnice utvrđuje se sposobnost osobe s duševnim smetnjama za davanje pristanka o čemu se izdaje pismena potvrda suglasno članku 8. stavak 2. ovoga zakona.

Šef odjela odnosno dežurni psihijatar u zdravstvenoj ustanovi u koju se smješta osoba iz stavka 1. ovoga članka samostalnim ili neovisnim pregledom utvrdit će da li se radi o osobi s duševnim smetnjama kod koje se odgovarajući terapijski uspjesi ne mogu postići liječenjem izvan takve ustanove.

Ako ne postoji suglasnost liječnika iz st. 1. i 3. ovoga članka glede potrebe smještaja dotične osobe u zdravstvenu ustanovu ili se radi o punoljetnoj osobi koja nije sposobna dati pristanak i koja nema zakonskog zastupnika ili ako se radi o djetetu, malodobnoj osobi ili osobi lišenoj poslovne sposobnosti s duševnim smetnjama koja nije sposobna dati pristanak, a čiji zakonski zastupnik je dao pristanak za smještaj te osobe u zdravstvenu ustanovu, odluku o smještaju te osobe u zdravstvenu ustanovu donijet će sud nadležan odlučivati u postupku prisilnog smještaja po žurnom postupku primjenjujući odgovarajuće odredbe ovoga zakona o prisilnom zadržavanju i prisilnom smještaju u zdravstvenoj ustanovi. Ove osobe su izjednačene s dobrovoljno smještenim osobama u svim drugim postupcima, pravima i slobodama.

V - PRISILNO ZADRŽAVANJE I PRISILNI SMJEŠTAJ U ZDRAVSTVENU USTANOVU

Članak 22.

Osoba s težim duševnim smetnjama koja uslijed svoje duševne smetnje ozbiljno i izravno ugrožava vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih osoba može se smjestiti u zdravstvenu ustanovu bez pristanka, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

Dijete, malodobna osoba ili osoba lišena poslovne sposobnosti može se iz razloga navedenih u stavku 1. ovoga članka smjestiti u zdravstvenu ustanovu i bez pristanka njezinog zakonskog zastupnika po postupku za prisilno zadržavanje ili prisilni smještaj.

Članak 23.

Osoba iz članka 22. ovoga zakona primit će se u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema članku 12. stavak 1. ovoga zakona na temelju uputnice doktora medicine koji nije uposlen u dotičnoj zdravstvenoj ustanovi i koji je tu osobu osobno pregledao i napisao propisanu ispravu o tom pregledu.

Obrazac isprave s odgovarajućim sadržajem iz stavka 1. ovoga članka propisuje federalni ministar zdravstva. U ispravi moraju biti naznačeni i obrazloženi razlozi zbog kojih se prisilno zadržavanje smatra nužnim.

Članak 24.

Osobu s duševnim smetnjama za koju se osnovano sumnja da može neposredno ugroziti vlastiti život ili zdravlje odnosno život i zdravlje drugih u osobito žurnim slučajevima mogu ovlaštene službene osobe nadležnog ministarstva unutarnjih poslova dovesti u zdravstvenu ustanovu nadležnu prema prebivalištu ili boravištu osobe odnosno prema mjestu na kojem je osoba trenutačno zatečena bez prethodnog liječničkog pregleda iz članka 23. stavka 1. ovoga zakona.

Članak 25.

Psihijatar u zdravstvenoj ustanovi koji primi osobu temeljem čl. 23. i 24. ovoga zakona dužan ju je odmah pregledati kako bi utvrdio postoje li razlozi za prisilno zadržavanje iz članka 22. ovoga zakona.

Kada psihijatar ocijeni da ne postoje razlozi iz članka 22. ovoga zakona za prisilno zadržavanje, otpustit će dovedenu osobu i upisati svoju odluku o tome s obrazloženjem u liječničku dokumentaciju.

Članak 26.

Kada psihijatar utvrdi postojanje razloga za prisilno zadržavanje iz članka 22. ovoga zakona, dužan je donijeti odluku o prisilnom zadržavanju koja se s obrazloženjem upisuje u liječničku dokumentaciju.

Psihijatar će tu odluku priopćiti prisilno zadržanoj osobi na primjeren način i upoznati je s razlozima i ciljevima njezinog prisilnog zadržavanja te s njezinim pravima i dužnostima po ovom zakonu.

Članak 27.

Zdravstvena ustanova koja je prisilno zadržala osobu s duševnim smetnjama iz članka 22. ovoga zakona dužna je o tome bez odgode, a najkasnije u roku 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju, neposredno ili putem elektronskih sredstava komuniciranja dostaviti nadležnom sudu na području kojega se nalazi zdravstvena ustanova obavijest o prisilnom zadržavanju zajedno s liječničkom dokumentacijom o pregledu osobe s duševnim smetnjama s obrazloženjem razloga za prisilno zadržavanje.

Zdravstvena ustanova dužna je obavijest o prisilnom zadržavanju dostaviti u roku iz stavka 1. ovoga članka izdavatelju uputnice i zakonskom zastupniku prisilno zadržane osobe, nadležnom centru za socijalnu skrb i povjerenstvu za zaštitu osoba s duševnim smetnjama.

Centar za socijalnu skrb iz stavka 2. ovoga članka nadležan je prema posljednjem prebivalištu odnosno boravištu prisilno zadržane osobe, a ako je prebivalište odnosno boravište prisilno zadržane osobe nepoznato prema području na kojem se nalazi zdravstvena ustanova.

Obrazac s odgovarajućim sadržajem obavijesti o prisilnom zadržavanju propisuje federalni ministar zdravstva.

Članak 28.

Postupak propisan čl. 26. i 27. ovoga zakona primjenjuje se i na osobu s duševnim smetnjama koja se prisilno zadržava u slučaju kada je već smještena na liječenje u zdravstvenu ustanovu uz njezin pristanak pa pristanak opozove, ili su u međuvremenu nastupili uvjeti koji odgovaraju uvjetima za prisilni smještaj iz članka 22. ovoga zakona, te na osobu glede koje su ispunjeni uvjeti iz članka 22. ovoga zakona koja se na drugi način našla u zdravstvenoj ustanovi.

Rok od 24 sata za dostavu obavijesti o prisilnom zadržavanju u slučaju iz stavka 1. ovoga članka, počinje teći od opoziva pristanka smještene osobe.

Članak 29.

U postupku prisilnog smještaja osobe s duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu odlučuje nadležni sud u izvanparničnom postupku.

U postupku za prisilni smještaj javnost je isključena, ukoliko sud ne odluči drugačije.

Isključenje javnosti ne odnosi se na zakonskog zastupnika i odvjetnika osobe s duševnim smetnjama.

Dopustit će se da raspravi budu nazočne pojedine službene osobe koje se bave liječenjem i zaštitom osoba s duševnim smetnjama, znanstveni i javni radnici, a ukoliko se osoba s duševnim smetnjama tome ne protivi, odnosno ako se ona nije sposobna protiviti ako se tome ne protive njezin zakonski zastupnik ili odvjetnik, može to dopustiti i njezinom bračnom drugu i bliskim srodnicima.

Osobe koje su nazočne raspravi upozorit će se da su dužne kao tajnu čuvati sve ono što su na raspravi saznale te na posljedice otkrivanja tajne.

Članak 30.

Kada nadležni sud primi obavijest o prisilnom zadržavanju ili na koji drugi način sazna za prisilno zadržavanje, donijet će rješenje o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postaviti osobi punomoćnika iz redova odvjetnika radi zaštite njezinih prava ako to ona već nije učinila, odnosno ako zaštita njezinih prava u postupku nije osigurana na drugi način.

Sud je dužan da ispita sve okolnosti koje su od značaja za donošenje rješenja i da sasluša sve osobe koje imaju saznanje o bitnim činjenicama.

Ukoliko je to moguće i ako to neće štetno utjecati na zdravlje duševno bolesne osobe, sud će saslušati i tu osobu.

Članak 31.

Prije donošenja odluke o prisilnom smještaju ili o otpustu osobe s duševnim smetnjama, sud je dužan pribaviti pisano mišljenje jednog od psihijataru s liste stalnih sudskih vještaka koji nije uposlen u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, o tome da li je prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi prijeko potreban. Kada odlučuje o prisilnom smještaju djeteta ili malodobne osobe sud je dužan ovo mišljenje pribaviti od psihijatra specijaliziranog za liječenje djece i malodobnika, odnosno od psihijatra koji ima duže iskustvo u radu sa djecom.

Psihijatar iz stavka 1. ovoga članka daje sudu pisano mišljenje o potrebi prisilnog smještaja nakon što osobno obavi pregled osobe s duševnim smetnjama.

Članak 32.

Po završenom postupku sud je dužan odmah, a najkasnije u roku tri dana, da donese rješenje kojim će odlučiti da li se osoba zadržana u zdravstvenoj ustanovi može i dalje zadržavati ili će se pustiti iz zdravstvene ustanove.

O svojoj odluci sud obavještava centar za socijalnu skrb.

Članak 33.

Ako sud odluči da se primljena osoba zadrži u zdravstvenoj ustanovi odredit će i vrijeme

zadržavanja koje ne može biti dulje od jedne godine.

Zdravstvena ustanova je dužna da sudu, po potrebi, dostavlja izvješća o promjenama u zdravstvenom stanju zadržane osobe.

Članak 34.

Ako zdravstvena ustanova utvrdi da prisilno smještena osoba treba ostati smještena i nakon isteka trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda, dužna je da 30 dana prije isteka toga vremena predloži sudu donošenje rješenja o produženju prisilnog smještaja.

Članak 35.

Rješenje o produženom prisilnom smještaju sud donosi po istom postupku po kojem donosi i prvo rješenje o prisilnom smještaju.

Sud je dužan rješenje o produženom prisilnom smještaju donijeti najkasnije do isteka prethodno određenog trajanja prisilnog smještaja.

Članak 36.

Rješenje se dostavlja prisilno smještenoj osobi, njezinom zakonskom zastupniku, bliskom srodniku s kojim živi u zajedničkom kućanstvu, punomoćniku, nadležnom centru za socijalnu skrb, povjerenstvu za zaštitu osoba s duševnim smetnjama i zdravstvenoj ustanovi u kojoj je osoba s duševnim smetnjama prisilno smještena.

Članak 37.

Protiv rješenja o prisilnom smještaju u zdravstvenoj ustanovi i puštanja iz zdravstvene ustanove žalbu mogu izjaviti zdravstvena ustanova koja je zadržala osobu s duševnim smetnjama, zadržana osoba, njezin staratelj odnosno privremeni zastupnik i centar za socijalnu skrb, i to u roku osam dana od dana primitka rješenja.

Prvostupanjski sud će žalbu sa spisima bez odlaganja dostaviti drugostupanjskom sudu, koji je dužan da donese odluku u roku tri dana od dana prijema žalbe.

VI - OTPUST IZ ZDRAVSTVENE USTANOVE

Članak 38.

Postupak otpusta iz zdravstvene ustanove dobrovoljno smještene osobe s duševnim smetnjama istovjetan je postupku otpusta iz druge zdravstvene ustanove osim u slučaju ako su nastupili uvjeti koji odgovaraju uvjetima iz članka 22. ovoga zakona. Tada će se osoba prisilno zadržati sukladno članku 28. ovoga zakona.

Članak 39.

Prisilno smještena osoba otpustit će se iz zdravstvene ustanove odmah pošto istekne vrijeme prisilnog smještaja određeno u rješenju suda o prisilnom smještaju.

Članak 40.

Sud može i prije isteka vremena određenog za zadržavanje osobe u zdravstvenoj ustanovi, po službenoj dužnosti ili na prijedlog zadržane osobe, njezinog staratelja kao i povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama da odluči o puštanju osobe iz zdravstvene ustanove, ako utvrdi da se njezino zdravstveno stanje poboljšalo u tolikoj mjeri da su prestali razlozi za daljnji prisilni smještaj o čemu donosi rješenje.

Članak 41.

Kada u slučajevima propisanim ovim zakonom osobu s duševnim smetnjama treba otpustiti iz zdravstvene ustanove, a ona zbog svojeg psihofizičkog stanja i uvjeta u kojima živi nije sposobna brinuti se o sebi niti ima osobe koje su po zakonu dužne i mogu se brinuti o njoj, premjestit će se iz zdravstvene ustanove u socijalnu ustanovu po postupku predviđenom Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/99).

O premještanju iz stavka 1. ovoga članka zdravstvena ustanova izvijestit će odmah sud koji je donio odluku o prisilnom smještaju ili o otpustu.

Članak 42.

Prisilno smještenim osobama zdravstvena ustanova može odobriti privremeni izlazak iz zdravstvene ustanove iz razloga oporavka ili medicinske terapije, osim ako se radi o osobi prisilno smještenoj u izvršenju mjere sigurnosti iz članka 43. ovoga zakona.

VII - POSTUPCI PREMA OSOBAMA S DUŠEVNIM SMETNJAMA PROTIV KOJIH SE VODI KAZNENI POSTUPAK

Članak 43.

Učinitelju koji je kazneno djelo učinio u stanju neuračunljivosti ili bitno smanjene uračunljivosti sud će u kaznenom postupku izreći mjeru sigurnosti obveznog zdravstvenog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno mjeru obveznog zdravstvenog liječenja na slobodi, sukladno odredbi čl. 63. i 64. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i čl. 475. do 480. Zakona o kaznenom postupku ("Službene novine Federacije BiH", broj 43/98).

Članak 44.

Izvršenje mjere sigurnosti iz članka 43. ovoga zakona sprovodi se sukladno čl. 167. do 182. Zakona o izvršenju kaznenih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 44/98).

VIII - PRIMJENA FIZIČKE SILE U ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 45.

Fizička sila ili izdvajanje u zaštiti osobe s duševnim smetnjama primijenit će se u zdravstvenoj ustanovi samo kada je to jedino sredstvo da se tu osobu spriječi da svojim napadom ne ugrozi život ili zdravlje druge osobe ili svoj život ili zdravlje ili nasilno uništi ili oštetiti tuđu imovinu veće vrijednosti.

Fizička sila ili izdvajanje iz stavka 1. ovoga članka primijenit će se samo u mjeri i na način prijeko potreban radi otklanjanja opasnosti izazvane napadom osobe s duševnim smetnjama.

Primjena fizičke sile ili izdvajanja smije trajati samo dok je nužno da se ostvari svrha iz stavka 1. ovoga članka.

Članak 46.

Fizička sila, u smislu ovoga zakona, je uporaba sredstava za fizičko ograničavanje kretanja i djelovanja osoba s duševnim smetnjama.

Članak 47.

Odluku o primjeni fizičke sile ili izdvajanja iz članka 45. ovoga zakona donosi psihijatar, te nadzire njezinu primjenu.

Kada zbog izuzetne žurnosti nije moguće čekati da odluku donese psihijatar, odluku o primjeni fizičke sile ili izdvajanja može donijeti doktor medicine, medicinska sestra - tehničar, koji su dužni o tome odmah obavijestiti psihijatra koji će odlučiti od njezinoj daljnjoj primjeni.

Članak 48.

Kod izdvajanja osobe s duševnim smetnjama ili pri uporabi stezulje ili drugog oblika fizičkog obuzdavanja osobe s duševnim smetnjama obvezno je osigurati stalno praćenje tjelesnog i duševnog stanja te osobe od strane stručnog medicinskog osoblja.

Članak 49.

Prije nego što se na nju primijeni fizička sila, osoba će, ako je to s obzirom na okolnosti slučaja moguće biti na to upozorena.

Razlozi, način i mjera primjene fizičke sile te ime osobe koja je donijela odluku o njezinoj primjeni obvezno se upisuju u liječničku dokumentaciju.

Roditelji malodobne osobe s duševnim smetnjama ili zakonski zastupnik ili skrbnik osobe s duševnim smetnjama obavijestit će se odmah o primjeni fizičke sile ili izdvajanja.

Članak 50.

Ovlaštene službene osobe nadležnog ministarstva unutarnjih poslova dužne su na poziv doktora medicine pružiti pomoć zdravstvenim djelatnicima pri savladavanju tjelesnog otpora osobe iz članka 22. ovoga zakona, ali samo dok ta osoba pruža tjelesni otpor te dok se ne osigura zbrinjavanje i otklanjanje neposredne opasnosti te osobe.

Kada postoji neposredna opasnost da će osoba s duševnim smetnjama svojim ponašanjem u zdravstvenoj ustanovi napasti na život ili tijelo neke osobe ili otuđiti, uništiti ili teže oštetiti imovinu te ustanove, službene osobe ministarstva unutarnjih poslova dužne su na poziv ravnatelja ili zdravstvenog djelatnika kojeg je za to ovlastio ravnatelj zdravstvene ustanove žurno pružiti odgovarajuću pomoć.

Osoba koja je uputila pozive iz st. 1. i 2. ovoga članka dužna ga je naknadno u pisanom obliku

obrazložiti te to obrazloženje uložiti u liječničku dokumentaciju.

IX - POVJERENSTVA ZA ZAŠTITU OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Članak 51.

Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama osnivaju se pri zdravstvenim ustanovama specijaliziranim za liječenje osoba sa duševnim smetnjama.

Organizaciju i rad povjerenstava propisuje federalni ministar zdravstva.

Članom povjerenstva ne može biti osoba koja je zdravstveni djelatnik u zdravstvenoj ustanovi za koju se osniva povjerenstvo.

Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama prate provedbu zaštite osoba s duševnim smetnjama neovisno o tome da li su dobrovoljno smještene, prisilno zadržane ili prisilno smještene u zdravstvenu ustanovu.

Na sve članove povjerenstva primjenjuje se obveza čuvanja profesionalne odnosno službene tajne sukladno članku 17. ovoga zakona.

Članak 52.

Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama imaju zadatak:

- a) poduzimati mjere za sprječavanje nastanka duševnih bolesti i drugih duševnih smetnji,
- b) unaprjeđivati postupanje prema osobama s duševnim smetnjama,
- c) pratiti provođenje postupaka propisanih ovim zakonom i predlagati zdravstvenoj ustanovi i nadležnom tijelu uprave mjere za otklanjanje uočenih nezakonitosti,
- d) pratiti poštivanje ljudskih prava i sloboda i dostojanstva osoba s duševnim smetnjama,
- e) po vlastitoj prosudbi ili na prijedlog treće osobe ispitivati pojedinačne slučajeve prisilnog zadržavanja ili prisilnog smještaja u zdravstvenu ustanovu odnosno smještaja djece, malodobnih osoba, osoba lišenih poslovnih sposobnosti te punoljetnih osoba koje nisu sposobne dati pristanak,
- f) primati prigovore i pritužbe osoba s duševnim smetnjama, njihovih zakonskih zastupnika, članova obitelji, punomoćnika, trećih osoba, ili centra za socijalnu skrb te poduzimati potrebne mjere,
- g) predlagati nadležnom sudu donošenje odluke o otpustu iz zdravstvene ustanove.

Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama najmanje jedanput godišnje podnose nadležnom kantonalnom i Federalnom ministarstvu zdravstva izvješće o svom radu i predlažu mjere za unaprjeđenje djelatnosti zaštite i liječenja osoba s duševnim smetnjama.

X - NADZOR

Članak 53.

Zdravstveno-inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona obavlja zdravstvena inspekcija na temelju ovlasti utvrđenih Zakonom o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", broj 29/97).

Federalno ministarstvo zdravstva odobrava i nadzire istraživačke projekte koji se sprovede u zdravstvenim ustanovama.

XI - KAZNE NE ODREDBE

Članak 54.

Pravna osoba će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 2.000 do 50.000 KM, ako:

1. pregleda ili podvrgne osobu s duševnim smetnjama liječničkom postupku bez prethodnog valjanog pristanka (čl. 8. i 9.),
2. osobi s duševnim smetnjama ometa ili uskraćuje prava iz članka 10. ovoga zakona,
3. u liječenju osobe s duševnim smetnjama postupi suprotno članku 15. ovoga zakona,
4. poduzima biomedicinska istraživanja nad osobama s duševnim smetnjama suprotno članku 16. ovoga zakona,
5. povrijedi obvezu čuvanja profesionalne odnosno službene tajne (članak 17.),
6. vodi i postupa s medicinskom dokumentacijom suprotno čl. 18. i 19. ovoga zakona.
7. dobrovoljno smjesti osobu s duševnim smetnjama suprotno članku 21. ovoga zakona,
8. o prisilnom zadržavanju osobe ne obavijesti nadležni sud u roku od 24 sata od donošenja odluke o prisilnom zadržavanju (članak 27. stavak 1.),
9. u roku od 30 dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja ne zatraži od suda donošenje rješenja o produženom prisilnom smještaju neuračunljive osobe (članak 34. stavak 1.),
10. ne otpusti osobu s duševnim smetnjama istekom trajanja prisilnog smještaja određenog u rješenju suda (članak 39.),
11. ne otpusti osobu po rješenju suda kojim se određuje prijevremeni otpust (članak 40.),
12. zlouporabi ovlasti iz članka 47. ovoga zakona.

Za prekršaje iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se novčanom kaznom u iznosu od 400 do 5.000 KM i odgovorna osoba u pravnoj osobi.

XII - PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 55.

Zdravstvena će ustanova u roku 15 dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona obavijestiti nadležni sud o svim osobama koje su se na dan stupanja na snagu ovog zakona zatekle u zdravstvenoj ustanovi bez pristanka.

Članak 56.

Nadležni sud će najkasnije u roku 7 dana po primitku obavijesti iz članka 55. ovoga zakona donijeti rješenja o prisilnom smještaju za sve osobe koje su prisilno zadržane u zdravstvenoj ustanovi prije stupanja na snagu ovog zakona.

Članak 57.

Federalni ministar zdravstva dužan je donijeti provedbene propise na koje je ovlašten po odredbama ovog zakona u roku 30 dana od dana stupanja na snagu ovoga zakona.

Članak 58.

Ovaj zakon stupa na snagu narednog dana od dana objave u "Službenim novinama Federacije BiH".

Predsjedatelj Doma naroda Parlamenta Federacije BiH prof. dr.Ivo Komšić, v. r.

Zamjenik predsjedatelja Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH Ivan Brigić, v.r.

Broj 01-555/01 2. kolovoza 2001. godine Sarajevo

Predsjednik Federacije BiH Karlo Filipović, v. r.